

**Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»**

Методична розробка

Розділ III

**«ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАХОДІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ
В НАЦІОНАЛЬНОМУ ТЕХНІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ
«ДНІПРОВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

**Тема 1 «Забезпечення заходів цивільного захисту (ЦЗ)
в університеті»**

**Тема 2 «Виконання заходів захисту та дії співробітників
університету згідно з планами реагування на
надзвичайні ситуації»**

Штаб цивільного захисту

Тема 1: "Забезпечення заходів цивільного захисту (ЦЗ) в університеті"

Навчальна ціль: – ознайомити співробітників з заходами та завданнями щодо цивільного захисту.

Час: 1 година.

Метод: Класно-групове заняття.

Посібники: Кодекс цивільного захисту України; підручник «Цивільна оборона», 2006 р., М.І. Стеблюк.

Навчальні питання:

1. Повноваження університету забезпечення цивільного захисту. Організаційна структура управління цивільним захистом.
2. Невоєнізовані формування університету. Система керівництва рятувальними роботами. Координація дій співробітників навчального закладу.
3. Права і обов'язки співробітників у сфері цивільного захисту.

1-е навчальне питання. «Повноваження університету забезпечення цивільного захисту. Організаційна структура управління цивільним захистом».

В цей час основним законодавчим та регулюючим документом з питань цивільного захисту є Кодекс цивільного захисту, який почав діяти з 1 липня 2013 року.

Відповідно положенням даного Кодексу Державний вищий навчальний заклад «Національний гірничий університет» є суб'єктом господарювання та складною частиною функціональної підсистеми Міністерства освіти і науки України.

Згідно статті 20 Кодексу ЦЗ університет має завдання і обов'язки у сфері цивільного захисту.

Основними з них є:

- забезпечення виконання заходів у сфері цивільного захисту на об'єктах та структурних підрозділах університету;
- забезпечення співробітників і студентів засобами колективного та індивідуального захисту;
- організація своєчасного оповіщення та інформування при виникненні надзвичайної ситуації на території університету;
- організація та здійснення під час виникнення надзвичайних ситуацій евакуаційних заходів щодо співробітників та населення району міста;
- створення об'єктових формувань цивільного захисту, необхідної для їх функціонування матеріально-технічної бази і забезпечення готовності цих формувань до дій за призначенням;

- створення диспетчерської служби для кустового оповіщення організацій та установ району про виникнення надзвичайної ситуації;
- проведення періодичних перевірок стану і оцінки ризику виникнення надзвичайної ситуації у приміщенні об'єктової газової котельні;
- здійснення навчання співробітників та членів формувань з питань цивільного захисту, у тому числі правилам техногенної та пожежної безпеки;
- декларування безпеки університетської котельної та розроблення планів локалізації та ліквідації наслідків аварії;
- організація та проведення комплексних об'єктових тренувань з цивільного захисту;
- здійснення заходів цивільного захисту що зменшують рівень ризику виникнення надзвичайних ситуацій;
- забезпечення дотримання вимог законодавства щодо створення, зберігання, утримання, використання приміщень колективного захисту, в т.ч. захисної споруди № 12414;
- дотримання режимів радіаційного та хімічного захисту;
- створення та оновлення матеріальних резервів для запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;
- розроблення заходів щодо забезпечення пожежної безпеки;
- розроблення і затвердження інструкцій та видання наказів з питань пожежної безпеки, здійснення постійного контролю за їх виконанням;
- утримання у справному стані засобів цивільного та протипожежного захисту.

Організаційна структура управління цивільним захистом університету включає:

- начальник ЦЗ – ректор університету;
- штаб ЦЗ;
- евакокомісія (голова – проректор з навчальної роботи);
- комісія з надзвичайних ситуацій (голова – проректор з господарчої роботи);
- об'єктові формування;
- служби цивільного захисту:
 - оповіщення і зв'язку;
 - сховищ та укриття;
 - протирадіаційного та протихімічного захисту;
 - охорони громадського порядку.

Таким чином, при наявності даної системи цивільного захисту, у керівництва університету є реальна можливість проводити запобіжні заходи щодо недопущення виникнення надзвичайних ситуацій та ліквідувати наслідки їх проявів.

2-е навчальне питання. «Невнесізовані формування університету. Система керівництва рятувальними роботами. Координація дій співробітників навчального закладу».

Об'єктові формування університету утворені на підставі ст. 26 Кодексу ЦЗ відповідним наказом ректора.

Так, на цей час утворені:

- рятувальна команда ГІ з числа співробітників інституту;
- рятувальна команда ММФ з числа студентів під керівництвом співробітників факультету;
- дві ланки обслуговування сховищ та протирадіаційного укриття – ФБ;
- група зв'язку – ІЕЕ;
- група радіаційної та хімічної розвідки – ГРФ;
- дозор і пост радіаційного та хімічного спостереження – ГРФ;
- команда охорони громадського порядку – ФБ;
- санітарна дружина університету з числа співробітників бухгалтерії та бібліотеки.

Усі об'єктові формування підпорядковані начальнику цивільного захисту – ректору університету.

Рішення про приведення об'єктового формування у повну готовність приймає ректор, а доводить його до керівників формувань штаб цивільного захисту університету. Штаб здійснює контроль за обстановкою та діями формувань щодо виконання розпоряджень, наданих ректором університету.

3-е навчальне питання. «Права і обов'язки співробітників у сфері цивільного захисту».

Права і обов'язки співробітників університету у сфері цивільного захисту такі, як для усіх громадян України. Вони відображені у ст. 21 Кодексу ЦЗ.

Громадяни мають право на:

- отримання інформації про надзвичайні ситуації або небезпечні події, що виникли або можуть виникнути, у тому числі в доступній для осіб з вадами зору та слуху формі;
- забезпечення засобами колективного та індивідуального захисту та їх використання;
- звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань захисту від надзвичайних ситуацій;
- участь у роботах із запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій у складі добровільних формувань цивільного захисту;
- утримання заробітної плати за роботу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації у разі залучення до таких робіт згідно з трудовими договорами;

– соціальний захист та відшкодування відповідно до законодавства шкоди, заподіяної їхньому життю, здоров'ю та майну внаслідок надзвичайних ситуацій або проведення робіт із запобігання та ліквідації наслідків;

– медичну допомогу, соціально-психологічну підтримку та медико-психологічну реабілітацію у разі отримання фізичних і психологічних травм.

У той же статті Кодексу зафіксовано, що громадяни України зобов'язані:

– дотримуватися правил поведінки, безпеки дій у надзвичайних ситуаціях;

– дотримуватися заходів безпеки у побуті та повсякденній трудовій діяльності, не допускати порушень виробничої та технологічної дисципліни, вимог екологічної безпеки, охорони праці, що можуть призвести до надзвичайної ситуації;

– вивчати засоби захисту від надзвичайних ситуацій та дії у разі їх виникнення, надання домедичної допомоги постраждалим, правила користування засобами захисту;

– повідомляти служби екстреної допомоги населенню про виникнення надзвичайних ситуацій;

– при виникненні надзвичайної ситуації до прибуття аварійно-рятувальних підрозділів вживати заходів для рятування населення і майна;

– дотримуватися протиепідемічного, хімічного і радіаційного захисту;

– виконувати правила пожежної безпеки, забезпечувати будівлі, які їм належать на праві приватної власності, первинними засобами пожежегасіння, навчати дітей обережному поводженню з вогнем.

Усі ці зобов'язання обов'язкові як на роботі, так і в побутових умовах. Їх виконання спрямоване на зниження ризику тяжких наслідків при виникненні НС.

Таким чином, ми розглянули деякі положення Кодексу цивільного захисту у діяльності співробітників, структурних підрозділів університету.

Знання цих положень окажуть позитивний вплив для вирішення питань безпеки при виникненні надзвичайних ситуацій.

Штаб цивільного захисту

Тема 2 «Виконання заходів захисту та дії співробітників університету згідно з планами реагування на надзвичайні ситуації»

Час: 2 години.

Метод: індивідуальне навчання.

Посібники: Кодекс цивільного захисту України;

План дій органів управління НГУ;

навчальний посібник «Цивільна оборона»;

навчальний посібник штабу ЦЗ університету.

Навчальні питання:

1. План дій органів управління, сил і структурних підрозділів університету при виникненні надзвичайної ситуації. Прогнозовані природні загрози. Територіальне розміщення потенційно небезпечних об'єктів.

2. Система оповіщення співробітників університету. Дії співробітників у разі екстреного припинення навчального процесу. Виведення студентів і співробітників з небезпечної зони. Порядок забезпечення засобами індивідуального захисту. Місця розташування безпечних зон, протирадіаційних сховищ, шляхи евакуації.

3. Інформування співробітників щодо розвитку надзвичайної ситуації. Місця розгортання пунктів видачі ЗІЗ, приймально-евакуаційних пунктів, місця збору об'єктових формувань. Координація дій з населенням піз час надзвичайної ситуації.

1-е навчальне питання. «План дій органів управління, сил і структурних підрозділів університету при виникненні надзвичайної ситуації. Прогнозовані природні загрози. Територіальне розміщення потенційно небезпечних об'єктів».

З метою зменшення впливу та своєчасного реагування на виникнуті надзвичайні ситуації в університеті штабом цивільного захисту розроблений «План дій органів управління, сил і структурних підрозділів в режимах повсякденної діяльності, підвищеної готовності, у надзвичайних ситуаціях природного та техногенного характеру». Цей План затверджений начальником цивільного захисту – ректором університету та узгоджений з органом місцевого самоврядування.

Основним завданням Плану дій щодо запобігання і реагування на надзвичайну ситуацію, на реальну її загрозу і виникнення – є збереження життя і здоров'я людей, мінімізація матеріальних витрат.

План дій є об'ємний документ. Він включає наступні розділи:

- I розділ: – Оцінка наявності потенційно небезпечних об'єктів (ПНО) і можливого характеру, пов'язаних с ними НС;
- оцінка впливу природних чинників на життєдіяльність людей;
 - протиепідемічні умови;
 - висновки.

II Розділ; – Оцінка кількісного і якісного складу університету як об'єкта цивільного захисту з урахуванням розташування його складових на місцевості (території).

III Розділ – Рішення ректора університету про організацію і ведення цивільного захисту за режимами дій в період запобігання і реагування на можливі надзвичайні ситуації.:

- а) при аварії на АЕС з викидом радіоактивних речовин в атмосферу;
- б) при аварії на хімічно-небезпечному підприємстві «Мушкетер» з викидом парів аміаку у повітрі;
- в) при аварії на хімічно небезпечних об'єктах міста або з руйнуванням (ушкодженням) залізничних цистерн з впливом СДОР на місцевість;
- г) при аварії на хімічно небезпечному підприємстві «Азот» (м. Дніпродзержинськ) з викидом парів хлору у повітря;
- д) при загрозі і виникнення зон катастрофічного затоплення;
- е) при одержанні штормового повідомлення про загрозу дій руйнуючих сил урагану (циклону, смерчу, снігопаду);
- є) у разі виникнення аварії на біологічно небезпечних об'єктах або території;
- ж) у разі мінування об'єктів університету;
- з) організація радіаційного та хімічного спостереження.

IV розділ – Матеріальне-технічне забезпечення цивільного захисту.

V розділ – Організація управління, зв'язку, оповіщення та взаємодіє.

З Планом дій ознайомлюється увесь керівний склад університету.

Додатками до даного Плану дій є схема управління, зв'язку і взаємодії та План-календар дій.

2-е навчальне питання. «Система оповіщення співробітників університету. Дії співробітників у разі екстреного припинення навчального процесу. Виведення студентів і співробітників з небезпечної зони Порядок забезпечення засобами індивідуального захисту. Місця розташування безпечних зон, протирадіаційних сховищ, шляхи евакуації».

Сигнал про виникнення надзвичайної ситуації надходить до оперативного чергового, що знаходиться у приймальні ректора в неробочий час. У робочий час обов'язки з оповіщення покладені на секретарів.

При отриманні сигналу про виникнення або загрозу надзвичайної ситуації оперативний черговий терміново доповідає ректору та начальнику штабу ЦЗ і далі за їх указівками організує оповіщення проректорів та керівників структурних підрозділів, а також керівників підприємств і організацій району за відповідним списком.

В кожному структурному підрозділу розроблена та затверджена керівником схема оповіщення, за якою отримана інформація доводиться до кожного співробітника. Ця схема розміщена на інформаційно-довідковому куточку підрозділу і постійно уточняється.

Основними засобами для оповіщення є міські та мобільні телефони, а також електросирена, яка встановлена на покрівлі навчального корпусу № 4.

Аварійним варіантом для оповіщення є направлення за адресами посильних з числа студентів. Списки студентів є в документах оперативного чергового.

У разі надходження повідомлення про загрозу терористичного акту особистий склад діє відповідно наказу ректора від 03.01.2012 № 4 «Про організацію практичних дій у разі отримання інформації про загрозу терористичного акту на об'єкті університету».

Відповідно до цього наказу організація термінового припинення навчального процесу та евакуація в безпечні зони покладена на керівників інститутів, факультетів і інших підрозділів. Вони своїми розпорядженнями визначили відповідальних за оповіщення і термінову евакуацію особового складу та вихід його у безпечні зони. Контролюють хід евакуації керівники підрозділів та штаб цивільного захисту.

Цим наказом встановлені безпечні зони на території університету та поза нього на випадок коли поступає інформація про замінування конкретного об'єкту або місце замінування невідоме.

При надходженні повідомлення про техногенні аварії з загрозою життя людей начальником цивільного захисту приймається рішення про видачу індивідуальних засобів захисту та підготовку протирадіаційних укриттів і інших захисних приміщень, які розміщені у підвалах та у напівпідвальних приміщеннях навчальних корпусів.

Співробітники університету забезпечені засобами індивідуального захисту – ватно-марлевими пов'язками, які знаходяться у підрозділах (кафедри, відділи) і видаються співробітникам, які призначені наказом ректора керівником групи для проведення занять з цивільного захисту.

Найважною кількістю протигазів забезпечуються невоєнізовані формування та студенти університету. Для цього наказом ректора призначені начальники пунктів видачі засобів індивідуального захисту (ЗІЗ) на усіх факультетах та у господарчій частині.

Кожна кафедра і окремих відділ має приміщення для евакуації в них співробітників і студентів у разі необхідності при виникненні надзвичайної ситуації і загрози життю людей. Схеми розміщення цих приміщень та маршрути виходу до них визначені в інформаційно-довідкових куточках підрозділу.

3-є навчальне питання. «Інформування співробітників щодо розвитку надзвичайної ситуації. Місця розгортання пунктів видачі ЗІЗ, приймально-евакуаційних пунктів, місця збору об'єктових формувань. Координація дій з населенням піз час надзвичайної ситуації».

Уся оперативна інформація про виникнення надзвичайної ситуації, її розвиток та наслідки надходять з усіх доступних джерел через оперативного чергового до начальника та штабу цивільного захисту університету.

Штабом ЦЗ ця інформація аналізується і робляться відповідні висновки. Зроблені висновки та пропозиції доповідаються начальнику ЦЗ – ректору університету для прийняття рішення. Ректором приймається рішення про об'єм та зміст інформації для доведення особовому складу.

Штаб ЦЗ на підставі цього рішення готує необхідну інформацію, узгоджує її з начальником ЦЗ і потім, за допомогою відділу зв'язку та апаратури, встановленої у приміщеннях університету, доводить інформацію багаторазово до всього особового складу.

Місця розгортання у разі необхідності пунктів видачі засобів індивідуального захисту (ЗІЗ), приймально-евакуаційних пунктів, а також їх керівники визначені у відповідних наказах ректора.

Так, у наказі від 24.09.2012 р. № 299 «Про організацію пунктів видачі засобів індивідуального захисту» зафіксовано, кого призначено начальниками пунктів видачі ЗІЗ, коли і де розгортати ці пункти. Списки штатно-посадового складу кожного з сіми пунктів видачі, посадові інструкції та інші документи знаходяться у робочій папці кожного начальника пункту видачі.

За таким же принципом створені, документально оформлені і розгортаються у разі виникнення загрози катастрофічного затоплення 11 приймально-евакуаційних пунктів. Вони призначені для забезпечення прийому співробітників університету, які проживають у зонах затоплення, а також населення житлового масиву «Перемога» (ЖЕКи №№ 10, 35) у примірній кількості 10 тис. чоловік.

Місцем збору усіх створених в університеті об'єктових невоєнізованих формувань призначений майданчик з фонтаном між навчальними корпусами № 1 та № 2.

Координацію дій з населенням району міста, що прилягає до території університету здійснює штаб ЦЗ за допомогою команди охорони громадського порядку (ФБ). При необхідності огорожується територія, встановлюються пости, регулювальники і т.п. Штаб ЦЗ ставить завдання, проводить інструктажі та здійснює контроль за діями даного формування.

Більш докладно про дії при виникненні надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру можна ознайомитися за допомогою підручника «Цивільна оборона», автор Стеблюк М.І., 2006 р., навчального посібника штабу ЦЗ 2014 р., що є на кожній кафедрі (інформаційно-довідковий куточок), або у працівника штабу ЦЗ університету.

Штаб цивільного захисту